

«Trosopplæringsreformen er den største forandringsagenten i presterollen»

Tidsskrift for praktisk teologi
Nordic Journal of Practical Theology
Årgang 38. Nr. 1/2021
[s. 35-50]

Presten si intenderte og sjølvopplevde rolle i trosopplæringa

---

Hans Austnaberg, professor i praktisk teologi, VID. Karen Margrete E. Mestad, høyskolelektor i praktisk teologi, VID. Terese Bue Kessel, førsteamanuensis i praktisk teologi, VID.

hans.austnaberg@vid.no

Abstract

How do ministers in the Church of Norway experience their role in the Christian education reform for children and youth aged 0-18? In the following, we explore this question from the perspective of the tension between constitutive and strategic expectations. The focus is on ministers' intentions and experiences. The article draws on data material from interviews with ministers in 2014-15 and in 2019, and discusses the findings from the perspective of role theory. The ministers experience tensions and negotiate their roles. They intend to continue their contribution and see the Sunday services with children and youth as a "diamond" in the Christian education, but they insist on emphasising constitutive elements in the understanding of their role. We suggest that more attention should be given to clarify expectations regarding minister's contribution and how the professional identity of ministers influence the cooperation with others. Moreover, to clarify how increased time spent on work relations influence the ministers' other responsibilities and how role conflict and conflictual expectations can be handled in church services where children and youth take part.

Nøkkelord: Trusopplæringsreforma, prestar, Den norske kyrkja, rolleteori.

Innleiing

Hvis jeg ser på det litt sånn, prøver å løfte blikket litt og ser hva det gjør med min jobb som prest, så vil jeg si at trosopplæringsreformen er den største forandringsagenten i presterollen [...] (Øyvind)

Denne artikkelen ønskjer å utvikla empirisk kunnskap om korleis prestar opplever rolla si og korleis dei ønskjer å utforma henne i trusopplæringa i Den norske kyrkja. I tenesteordninga for menighetsprestar heiter det at presten skal utføra si teneste «slik at kristen tro og kristent liv fremmes i menighetene» (Barne- og familiedepartementet, 2016, §2). Presten skal altså i prinsippet arbeida innafor alle felt i kyrkjelyden, inkludert trusopplæringa. Trusopplæringsplanen fylgjer opp med å seia at ut frå tenesteordninga har presten «ei sentral rolle i trusopplæringa» (Kirkerådet, 2010, s. 41). Ein forskingsrapport frå 2012 viser at det i tillegg til undervisningsarbeidarane først og fremst var prestane som var involverte i trusopplæringa (Schmidt, 2012, s. 6; jf Reite, 2014, s. 20). Det er likevel kateketen som skal leia undervisningstenesta i lokalkyrkjelyden (Barne- og familiedepartementet, 2005, §2), og saman med tilsette i trusopplæringa har kateketen ansvar for dette feltet.¹

Trusopplæringsreforma starta med ein fem års prøveperiode frå 2004-2008. Denne blei så evaluert og danna grunnlaget for *Gud gir – vi deler. Plan for trusopplæring i Den norske kyrkja* frå 2010. Etter kvart som kyrkjelydane fekk økonomiske tilskot frå reforma, blei lokale trusopplæringsplanar utvikla og godkjende, og innan 2017 var alle kyrkjelydane over i driftsfasen. I løpet av dette forholdsvis korte tidsspennet har kyrkjelydane fått store økonomiske overføringer, noko som særleg har resultert i oppretting av nye stillingar innan trusopplæring. Spørsmålet denne artikkelen reiser er korleis prestane opplever at den storstilte satsinga på trusopplæring har påverka deira rolle som prestar. Korleis klarer prestane å balansera dei daglege pålagde oppgåvene slik at det blir tid til trusopplæring? Kva kompetanse ønskjer prestane å levera inn i trusopplæringa? Er det slik at mykje av det liturgiske arbeidet nå skjer på trusopplæringa sine premiss, og kva opplever prestane at det betyr for den rolla dei har? Presten har mange ulike roller, som gudstenesteleiar, liturg i gravferd, sjelesørgjar osv., men me avgrensar perspektivet her til den rolla presten spelar i trusopplæringa, vel vitande om at dei ulike rollene samspekar og påverkar kvarandre.

I det kyrkjerådsstøtta prosjektet «Presten si rolle i trusopplæringa» skriv me to artiklar, som byggjer på noko av det same materialet og teoriperspektivet. Denne artikkelen fokuserer på korleis prestar opplever rolla si i trusopplæringsarbeidet og korleis dei ønskjer å utforma henne. Den andre artikkelen undersøker kva soknerådsleiarar og undervisningsarbeidarar forventar av prestar i denne samanhengen (Kessel, Austnaberg, Mestad, 2021).

---

¹ Forsking har likevel vist at det er utfordringar mellom trusopplæringa og katekettenesta og utydelege strukturar mellom kateketen som leiar av undervisningstenesta og trusopplæringsleiararen. Horsford, Sørensen, Heiene, Leganger-Krogstad, & Holmqvist, 2015, s. 6, 99.

Det har vore forska ein del på kyrkjelydsprestar i profesjonssamanheng. Høeg og Gresaker har undersøkt deira arbeidsforhold og konkluderer med at åtte av ti prestar trivst med arbeidsoppgåvene sine. Samtidig opplever halvparten at arbeidsmengda er for stor (Høeg & Gresaker, 2009, s. 7). På bakgrunn av si empiriske undersøking undrar Grimstad seg over at det i Den norske kyrkja nærast er «grenseløst hvilket ansvar og mandat som i praksis kan ligge til prestetjenesten» (Grimstad, 2015, s. 75). Saxegaard viser korleis presten tar ansvar for at ting skjer til rett tid, initierer prosjekt, motiverer frivillige, arbeider for å betra relasjonar og står fram som sameinande (Saxegaard, 2017, s. 191, 198). Sirris har undersøkt aktivitetsmønstra og tidsbruken til sokneprestar og finn at dei har ein fragmentert arbeidsdag og stor arbeidsmengd. Han seier at dei er «kontoriserte» og viser at dei bruker 65 % av arbeidstida i møte med menneske og samhandling (Sirris, 2016, s. 78, 84, 87). Mosdøl har undersøkt presterolla i lys av gudstenestereforma og meiner å sjå konturane av ei presterolle i endring. Han hevdar at gudstenestereforma står i fare for å overbelasta presterolla (Mosdøl, 2015, s. 271, 281).

Kva så med forskning på presten i trusopplæringa? Å få trusopplæringa på toppen av alt anna er ei kjelde til frustrasjon for prestane, hevdar Schmidt (Schmidt, 2012, s. 18). Ein av prestane i Botvar mfl. si undersøking seier at han slit med å få tid til trusopplæring. Han arbeidde meir enn 100 % før trusopplæringa kom (Botvar, Brottveit, Hoel, Haakedal, & Schmidt, 2015, s. 59). Klevmoen skriv i masteroppgåva om tverrfagleg samarbeid i stab om gudstenester i trusopplæringa og om auka press på presterolla (Klevmoen, 2016, s. 21). Dette er utdjupa hos Fretheim når han viser historiske utviklingstrekk i presten sin posisjon (Fretheim, 2014, s. 42-43). Sandsmark og Holmqvist viser korleis prestane kjem inn i trusopplæringa for å gjennomføra delar av tiltaka utan å ha ansvar for administrativ planlegging. I eit profesjonsperspektiv hevdar dei å finna klare skilnader mellom prestar og pedagogar. Prestane har ein tydeleg profesjonsidentitet, tematisert heilt frå studietida (MF-rapport 3:2018, s. 33, 57). Artikkelen «Alle støttar trusopplæringa» tar opp samarbeid om trusopplæringa i stab, og presten sitt bidrag blir òg tematisert. Empirien viser at prestane prioriterer trusopplæring, at deira symbolske og støttande rolle blir sett på som viktig, og fleire prestar ser seg sjølv i ei leiarrolle sjølv om dei ikkje formelt har det. Det blir hevda at spørsmålet om presten si rolle og deltaking i trusopplæringa er eit uavklart og utfordrande tema (Austnaberg, 2017, s. 219-220, 225).

Litteraturgjennomgangen har vist at det finst forskingsbidrag på presten si rolle i samarbeidet om trusopplæringa. Fleire av dei er skrivne før arbeidstid for prestar blei innført, og dei er skrivne ut frå ulike føresetnader. Ingen av desse studiane går i djupn på korleis prestar sjølve opplever at trusopplæringa har påverka rolla deira. Trusopplæring kan sjåast på som eit tillegg som er kome på toppen av prestane sine arbeidsoppgåver. På bakgrunn av meir generelle studiar som understrekar prestar sitt omfattande ansvar og store arbeidsmengd, er det interessant å utforska kva reforma har betydd for rolla. Denne artikkelen vil gi eit kvalitativt empirisk bidrag til korleis prestar opplever rolla si og korleis dei ønskjer å utforma henne i trusopplæringa. Problemstillinga kan formulerast på følgjande måte: Korleis erfarer prestar rolla si i trusopplæringa i spennet mellom konstituerande og strategiske forventningar? Det konstituerande siktar til det

Trosopplæringsreformen er den største forandringsagenten i presterollen

grunnleggjande innhaldet i presterolla ut frå formelle føringar og forventningar. Det strategiske derimot gir rom for uformelle forventningar til korleis ein skal oppføra seg og på kva måtar presten skal eller bør ivareta rolla si (Askeland, 1998, s. 36).²

Me vil i det fylgjande gjera greie for materiale og metode og teoriperspektivet vårt. Hovuddelen av artikkelen er analyse og presentasjon av det empiriske materialet. Ein avsluttande diskusjon av dei mest sentrale funna peikar på implikasjonar for presten si rolle i trusopplæringa og for vidare forskning, før me konkluderer kortfatta.

Materiale og metode

Me har brukt to sett av empirisk materiale. I det Kyrkjerådsstøtta prosjektet «Trosopplæring som menighetsutvikling» (2014-2016) ligg det føre eit intervjumateriale frå seks kyrkjelydar i to bispedømme, tre på Vestlandet og tre på Austlandet. 12 av desse intervjua er med sokneprestar, og det er empiri frå dette materialet me bruker i artikkelen. Kyrkjelydane blei rekrutterte ut frå tidlegare deltaking i systematisk arbeid med kyrkjelydsutvikling og materialet inneheld synspunkt på stabssamarbeid og rollar i trusopplæringa (Austnaberg, 2017, s. 213-214). Derfor var materialet relevant for fokuset i denne artikkelen. Me utarbeida ein semistrukturert intervjuguide og intervjua i to omgangar, i november 2014 og november/desember 2015. Kwart intervju varte i ca. ein time og blei tatt opp på band. Materialet blei ikkje transkribert ord for ord, men det blei laga oppsummeringar av alle intervjua. Me har nå gjort ein ny, selektiv gjennomgang av materialet ut frå fokuset i prosjektet «Presten si rolle i trusopplæringa». Tre av intervjua var spesielt interessante, og dei er nå blitt transkriberte fullt ut.³

For å utforska moglege endringar over tid gjennomførte me ei ny intervjuundersøking med fire av prestane frå den tidlegare undersøkinga, ei kvinne og tre menn.⁴ Ein viktig årsak til at me utvida det empiriske materialet er endringane som har skjedd etter det første feltarbeidet: Arbeidstidsordninga for prestar blei innført 1. januar 2016, og trusopplæringa i kyrkjelydane er kome inn i driftsfasen og er ikkje lengre prosjektbasert. Begge endringane tenkte me kunne ha påverka presterolla. Sidan me har valt informantar frå det førre prosjektet, har me høve til å vurdere rolla deira i eit visst lengdeperspektiv,⁵ og dette i ein tidsperiode der det har skjedd endringar i prestane sin arbeidssituasjon.⁶

---

2 Med prest i denne artikkelen siktar me til sokneprestar og ikkje prestar tilsette i trusopplæringa. Horsford et al., 2015, s. 61 dokumenterte at 7 % av undervisningsarbeidarane var utdanna prestar.

3 To intervju med Øyvind og eitt intervju med Arild. Alle referansar til 2014-15-materialet er markerte med årstal.

4 I det tidlegare materialet var fem av seks prestar menn. Ut frå tidlegare intervju vurderte me det slik at desse fire ville gi mest nyttig materiale.

5 Eitt av spørsmåla i intervjuguiden gjekk på kva endringar prestane hadde erfart dei siste fem åra.

6 Prestane som er intervjua for tredje gong, er Arild, Verle, Øyvind og Gerd. Arild er sidan sist flytta til eit bispedømme på austlandet. Medan konteksten Arild arbeidde i tidlegare, var eit sterkt bedehusmiljø i tillegg til kyrkja, er han nå i ein typisk folkekyrkjekontekst utan særleg anna kristent arbeid i soknet enn kyrkja. Alle dei nye intervjua er gjennomførte mellom juni og september 2019, og referansane til desse intervjua står utan årstal. To intervju blei gjennomførte som telefonintervju etter at me først hadde sjekka med prestane at dei var komfortable med denne intervjuforma.

Me har brukt intervju i undersøkinga for å få ei djupforståing av prestane sine refleksjonar om eiga rolle. Ved å velja intervju som metode har me avgrensa oss frå å seia noko om korleis prestane sine refleksjonar og intensjonar blir verkeleggjort i praksis. Sidan me i denne artikkelen særleg har ønska å utforska prestane sine erfaringar og intensjonar knytt til eiga rolle i trusopplæringa, er intervju ein eigna metode, som gir validitet til undersøkinga. Ei kvalitativ undersøking vektlegg ikkje generaliseringspotensialet. Me har hatt som mål å gi ei så grundig og nøyaktig skildring som mogleg av dei seks prestane sine refleksjonar om rolla si. I den grad dette resonnerer med andre erfaringar i liknande kontekstar, og slik gir innsikter som går ut over det partikulære i situasjonane, har det vore vår intensjon (Swinton & Mowat, 2016 s. 44-46).

Transkripsjonane er lesne gjennom og kontrollerte for misforståingar. Materialet er blitt kategorisert ved hjelp av dataprogrammet NVivo. Deretter er det analysert ut frå hovudproblemstillinga for artikkelen, og resultatet av dette er samla tematisk som hovudfunn i materialet. Ved å presentera intervjumaterialet så nøyaktig som mogleg, og syta for konsistens i analysen av dataa, meiner me at reliabiliteten i funna er tilstrekkeleg (Swinton & Mowat, 2016, s. 66). Funna er så drøfta i lys av rolleteori.

Teoriperspektiv

Rolleteori har utvikla seg til å bli ei samlenemning for fleire teoretiske retningar som til dels har vore ueinige om både terminologi og fokuset for teoriane (Biddle, 2020). Brante definerer ei rolle som «...de forventningar, normer og regler som er forbundet med en sosial posisjon eller oppgave». (Brante, 2008, s. 258) Ifølge Askeland finst det to typar forventningar til ei rolle. Den eine typen forventningar er konstituerande. Desse skildrar det som grunnleggande inngår i rolla. Den andre typen forventningar er strategiske. Desse skildrar korleis ivaretakinga av rolla skal eller bør skje (Askeland, 1998, s. 36). Frå 1980-talet har det blitt utarbeidd teoriar med ei syntetisk tilnærming mellom den strukturalistiske og den interaksjonistiske retninga innanfor rolleteori. På same tid som sosiale roller kan avgrensa og strukturera sosial åtferd, kan roller leggja til rette for og mogleggjera handlingar (Callero, 2020).

Roller er noko aktørane møter som eit sett av forventningar ein må ta stilling til. Likevel er det mogleg for rolleinnehavar å gjera ei viss vurdering av den rolla ein ønskjer å spela ved å fokusera på nokre sider ved rolla sine konstituerande trekk og ved å vektleggja einskildelement i den strategiske rolleutføringa (Askeland, 1998, s. 43). Viss dei ulike rollene eit individ har inneheld element som ikkje kan sameinast, oppstår det ei rollekonflikt. Ei rollekonflikt kan òg oppstå når forventningane til rolleåtferda blir opplevd som uklare eller motstridande (Brante, 2008, s. 258). Rolleoverbelastning refererer til opplevinga av å mangla ressursar, inkludert tid og energi, til å møta forventningane knytt til ei rolle (Yodanis, 2020).

Askeland hevdar at handlingsrommet der aktøren sjølv kan vera med å forma si åtferd særleg gjeld i samanhengar prega av endring og ved å dra nytte av uklare forventningar til rolla (Askeland, 1998, s. 45). Presten si rolle i trusopplæringa er nettopp eit felt prega av endring og uklare forventningar. Trusopplæringsreforma er relativt ny (2003-), og det er berre nokre få år sidan dei siste kyrkjelydane fekk sine lokale planar for

Trosopplæringsreformen er den største forandringsagenten i presterollen

trusopplæring godkjende av biskopen (2016). Trusopplæring er heller ikkje presten sitt primærrområde. Likevel finst det mange interaksjonsflater mellom trusopplæringa og presten sine oppgåver, ikkje minst knytt til gudstenester. Det gir såleis meining å snakka om ein samanheng prega av endring og at det finst uklare forventningar til presterolla i trusopplæringa. Dette kan tyda på at presterolla i trusopplæringa nå er inne i ein formingsfase som det er viktig å undersøka empirisk.

Dei formelle forventningane til presterolla er særleg å finna i ordinasjonsliturgien (Gudstjenestebok for Den Norske kirke 2: Kirkelige handlinger, 1992, s. 169) og tenesteordninga, mest § 2 og 10 (Barne- og familiedepartementet, 2016). Medan nokre av desse formelle forventningane er tydelege – også inn mot trusopplæringa – er andre temmeleg vage og opne for tolking. I tillegg kjem alle dei uformelle forventningane til korleis prestar skal oppføra seg, både ut frå prestane si eiga rolleforståing, og frå perspektivet til stab og frivillige.

Når me vel å nytta rolleteori i denne artikkelen, brukar me ikkje dette teoretiske perspektivet for å forklara korleis prestane handlar, men for å utforska kva prestane sjølve tenker kring forventningar og normer knytt til rolla deira som prestar i trusopplæringa.⁷ Me hevdar ikkje at rolleteori fangar opp alle problemstillingane i materialet, men har gjort eit medvite val ut frå omfanget av artikkelen.⁸

Analyse og funn

Når det gjeld konstituerande forventningar til presterolla presenterer me først arbeidstid og arbeidsmengde, deretter tilhøvet til tenesteordninga § 10 og til slutt presterolla i gudstenester med innslag av trusopplæring. I presentasjonen av strategiske forventningar tek me opp prestane sitt teologiske bidrag, auke i samarbeidsrelasjonar, det faglege samarbeidet om og vidareutvikling av trusopplæringa, prestane sine ønske om å la medarbeidarane koma til syne, før me kort kommenterer prestane si rolle i tilsetjing av undervisningsmedarbeidarar. Kva som grunnleggjande inngår i rolla og korleis ivaretakinga av rolla skal eller bør skje, går over i kvarandre, men her prøver me å skilja desse to typar forventningar analytisk.

Konstituerande forventningar til presterolla

Vår førforståing var at innføringa av *arbeidstid for prestane* frå 1. januar 2016 hadde fått konsekvensar for presten si rolle i trusopplæringa, ikkje minst det at mest mogleg arbeid skal leggjast utanom kveldar. To av prestane i det tidlegare materialet lurte òg på kva konsekvensar arbeidstidsordninga kom til å få (Vetle, -15, Karl, -15). Det er då overraskande at prestane i det nyaste materialet vårt meiner at det betyr lite. Vetle seier det slik: «Ingen betydning. Men når det er sagt, så er ikke jeg med på så mye tiltak i

7 Ein annan artikkel basert på det same empiriske materialet undersøker korleis representantar frå stab og sokneråd ser på prestane si rolle i trusopplæringa: Kessel, Austnaberg, Mestad, 2021.

8 Ei nærliggande utviding av det teoretiske perspektivet hadde vore å kopla rolleteori saman med leingsteori, men me har valt å avgrensa oss frå å utforska dette perspektivet. Andre moglege perspektiv kunne ha vore å analysere empirien ut frå korleis kyrkjeleg makt er blitt flytta frå prest til stab og råd, utfordringar knytt til historiske endringar i presteprofesjonen eller ulike syn på kva ein prest skal gjera: å utføra gudstenester og kyrkjelege handlingar eller å byggja kyrkjelyd, her med fokus på barn og unge.

Trosopplæringsreformen er den største forandringsagenten i presterollen

trosopplæringen jevnlig at det merkes så voldsomt på min arbeidsuke.» Gerd viser til at det kanskje har betydd litt i forhold til å bevisstgjera seg sjølv på kva ein er med på: «[...] man har kanskje blitt litt strengere på kveldene sine, og litt flinkere til å tenke at vi kan ikke være alle på alt.» Øyvind opplever at mange av tiltaka har fått sin tradisjon, og slik er det mindre arbeidskrevjande nå enn før. Han opplever at «det har gått seg til.»

Forskning har vist at prestane har *stor arbeidsmengde*.⁹ Arild, som meiner trusopplæring er «den ene tingen jeg sier jeg må [utenom] dåp og gravferd og sånt», er oppteken av at det må vera avklara på førehand kor mykje presten skal delta, både kva tiltak og kor mange timar:

For jeg kan ikke leve med at jeg skal være med mest mulig. Men jeg skal være med noe [...] Det kan være en prest som sier at denne uka har jeg så mye begravelser at da må du gjøre det selv. Eller at trosopplæreren sier at jeg tar alt, jeg. (Arild)

Han seier vidare at det er alt for blast når prosten seier: «Du får se hva du har tid til.» «Det kan ikke bare være opp til meg om jeg har lyst til, om jeg har tid til, om jeg fikk tid til.» Han meiner det ikkje må vera lov å bruka det han kallar «preste-jokeren»: «For det ser jeg, at alle som skal samarbeide med prester kan bli litt lei av den jokeren du kan spille med. Det ble så mange begravelser.»

Øyvind uttrykkjer frustrasjon over at endra arbeidsoppgåver og meirarbeid ikkje er tatt høgde for i tenesteordninga:

at det har skjedd en stor trosopplæringsreform som forventer prestens involvering som gudstjenesteleder uten at det har fått noen betydning for de formelle kravene som stilles meg fra min arbeidsgiver. Det er ikke kuttet i noen ting, det er ikke sagt noe jeg ikke skal gjøre, men det er sagt noe jeg skal gjøre som per definisjon pådrar meg mye mer arbeid og arbeidsmøter enn jeg har hatt ellers. Jeg sier ikke nødvendigvis at dette er et onde, men det er på en måte, man har blitt tatt litt som gissel. (Øyvind)

Det som frustrerer, er at denne situasjonen har oppstått utan at det har fått «betydning for hva som står på papiret at en prest holder på med» (Øyvind). Det går på bekostning av andre ting, og presten nemner særleg det å fylgja opp menneske i sorg samt preikearbeid.

Tenesteordninga §10 seier om presten si leiarrolle: «I forvaltningen av Ord og sakrament utøver alle menighetsprester et pastoralt lederansvar og bidrar til strategisk og åndelig ledelse i og av menigheten.» Prestane hadde delte meininger om kva dette betyr for trusopplæringa. Øyvind sa: «Da holder det ikke med at ord og sakrament er vårt bidrag inn.» Han nemner likevel at han kan påverka trusopplæringa på strategimøte og fagmøte i staben, samt i opplegget for gudstenestene i kyrkjelyden. Vetle held fram at det pastorale leiaransvar hans særleg har vore overfor soknerådet, slik at dei skulle

---

9 Sjå Innleiing.

Trosopplæringsreformen er den største forandringsagenten i presterollen

forstå kor viktig trusopplæringa er. Gerd viser til arbeidet med trusopplæringsplanen; ho opplever at ho har høve til å påverka der. Ho ville òg sjå det som sitt ansvar å gripa inn eller bidra til retningsendring dersom det var noko ved trusopplæringa som ikkje hang saman med resten av det kyrkjelyden driv med, sidan ho forventar overfor seg sjølv at ho har ein viss oversikt over kva som skjer:

Jeg føler at det ligger på meg at denne planen holdes. Det er en del av vår totale menighetsutvikling. Hvis ikke trosopplæringen fungerer, nå er det ikke jeg som har ansatt, jeg er jo ikke sjef eller leder for verken kateket eller noe som helst. Men jeg er en slags åndelig leder i en menighet. Så jeg har noe jeg skulle sagt når det gjelder hvilke aktiviteter og hva de skal holde på med. (Gerd)

Ho uttrykkjer ein klar samanheng mellom presten si oppgåve som åndeleg leiar i kyrkjelyden og arbeidet med trusopplæring, som pådrivar og med ansvar for at ting skal fungera. Samstundes viser sitatet usikkerheit i forholdet mellom presterolla og andre i staben.

Den mest framtrédande interaksjonsflata mellom prest og andre tilsette og frivillige i trusopplæringa, er *gudstenesta*, slik det kjem fram i ordinasjonsliturgi og tenesteordning. Frå den første fasen av trusopplæringsreforma har det vore eit uttalt og underforstått premiss at tiltak skulle knytast opp mot gudstenesta. Når me spør Arild kva han i eit lengdeperspektiv på trusopplæring vil understreka, nemner han nettopp dette:

Jeg er overrasket over hvor positivt gudstjenesten har vist seg å være selve diamanten i trosopplæring. Jeg så for meg at det skulle bli på en måte klubber og tiltak og aktiviteter nærmest som gikk på siden av prest og gudstjeneste. Men jeg opplever at et hvert tiltak trenger gudstjenesten som, kall det sluttstykket som må skrus på, for at dette ble det det skulle være. (Arild)

Det er likevel utfordringar. Det er viktig for prestane i vårt materiale å understreka at gudstenestene med innslag av tiltak i trusopplæringa ikkje skal skilja seg radikalt frå slik gudstenestene er til vanleg. I følge Øyvind ville det ha ført til framandgjerung. «Men hvis vi bare var i barnefestivalstilen, uten at du helt fikk tak i at det var et gudstjenesterammeverk i det, da hadde ikke bare jeg blitt skuffet. Ungene hadde blitt skuffet, trosopplærerne hadde blitt skuffet og ikke minst familiene som kommer.» (Arild)

Øyvind opplever det krevjande for rolla si som prest dersom dei som har ansvar for eit tiltak ikkje heilt ser forskjellen på ei skuleavslutning og ei gudstjeneste, at det blir for mykje fokus på å visa fram alt det barna har fått til og gjort. Ei anna utfordring er at «trusopplæringsåret» nokre gonger er i utakt med kyrkjeåret. Dersom ein kyrkjeklubb t.d. er i fastetida, så medfører det at det skal vera ei festleg gudstjeneste midt i fastetida

Trosopplæringsreformen er den største forandringsagenten i presterollen

Vi kommer med en kunnskap og tradisjon og skal også representere kirkens lange linjer og gjerne gi folk en sterk opplevelse av at kirkeåret er meningsfullt, og plutselig skjer det noe som i løpet av de fem kvarterene vi har til rådighet skal komme inn og bruke det markedet for å fokusere på en sak. Noen ganger så er det glimrende, og andre ganger så føler jeg meg i gisselrollen. (Øyvind)

Utsegna peikar på ein konflikt mellom den rolla presten sjølv ser for seg og den han må gå inn i som eit resultat av eit tiltak i trusopplæringa.

Ei anna utfordring gjeld forkynning dersom den i gudstenester med innslag av trusopplæring blir retta berre til barn. Karl seier han er redd for ei «infantilisering» av kyrkja (-15). Øyvind hevdar at slik forkynning nok kan forsterka den gode kjensla foreldre og besteforeldre til barna har, men ulempa er at dei tenkjer at det ikkje er så mykje å henta i kyrkja. Han meiner dei får for lite hjelp til å tolka den situasjonen dei sjølv er i, og «for lite støtte på den rollen de har som trosoppdragere selv».

Den største utfordringa er at inntoget av trusopplæring i gudstenestene har «endret prestens arbeidshverdag frem mot gudstjenestene dramatisk». (Øyvind -14) Det går på talet aktørar som skal involverast i gudstenesta, noko som er tidkrevjande. Slik var det ikkje då Gerd starta som prest for mange år sidan. Likevel seier ho: «Jeg synes som regel alltid at det er verdt det.» (Gerd) Det å måtta involvera fleire fagfolk frå staben i gjennomføringa av gudstenesta fordi eit tiltak er inne, er «per definisjon ekstraarbeid», hevdar Øyvind. Han seier vidare:

Gudstjenestene blir [...] i økende grad hendelser som egentlig hadde trengt en produsent. [...] Nå siste halvåret har det vært veldig mye sånn at jeg har følt at jeg har vært en blanding av prest, konferansier og produsent. Så må jeg gjøre unna produsentjobben og sikre meg at alt er i system, så går det på bekostning av den ferdypningen jeg hadde ønsket meg i arbeidet med prekenforberedelser. (Øyvind)

Det å vera med på gudstenesteførebuingar med barn på laurdagen før gudstenesta, opplever alle som positivt og meningsfullt, sjølv om det er meirarbeid.

Strategiske forventningar til presterolla

Fleire av prestane nemner at det teologiske nivået mellom trusopplæringsmedarbeidarar kan variera mykje. Derfor må det liggja til presterolla å fylgja med på kva teologi som totalt sett blir formidla. (Arild) Det er ein beredskap ein alltid har som prest, nemleg å ta vare på den sunne læra, hevdar Gerd. Samstundes føyer ho til at ho ikkje kan hugsa ein situasjon der det var nødvendig å gripa inn. Ei utfordring ho nemner, er at det finst ein del «frikirkefolk» mellom trusopplæringmedarbeidarane, som har eit anna dåpssyn eller ikkje er bevisste nok på eige dåpssyn. Ho oppsummerer sitt *teologiske bidrag* på fylgjande måte:

Nei altså, sånn jeg tenker, det er selvfølgelig det faglige bidraget i at vi har en slags overordnet kunnskap både når det gjelder trospraksis, det å knytte det opp mot

Trosopplæringsreformen er den største forandringsagenten i presterollen

menighetslivet, sakramenter, gudstjenester og altså sakramenter og Ordet liksom. Eh også er det jo også det å komme med faglige input selvfølgelig i forhold til å være med og kvalitetssikre at det vi lærer bort, er det vi *vil* lære bort [...] det er ikke for ingenting at vi har en faglig teologisk utdanning. (Gerd)

Øyvind spissformulerer seg når han seier at «prestene fremdeles i veldig mange staber er de som sitter med den beste kompetansen på både hva man bør formidle innen tro og hvordan, til tross for at man har kateketer ansatt. Det vil kanskje ikke kateketene være enig i overalt.»

Gjennom trosopplæringsreforma og involvering i gudstenesta opplever prestane at dei må inn i fleire *samarbeidsrelasjonar* enn før.

[Det] øker behovet for mitt nærvær på kontoret og mitt samspill med andre fagfolk, noe som igjen tapper av min tid for å kunne følge opp det en prest gjorde i gamle dager som har med gudstjenesteforberedelser, men også å følge opp familier i sorg. ... ja, det binder meg på kontoret. Eller jeg må ha flere tider booket for samarbeidsmøter enn jeg ellers ville hatt. (Øyvind)

Presten er ikkje negativt innstilt til samarbeid, for han snakkar om «nødvendige og for den del fine samarbeidsrelasjonar med de andre i staben». Utfordringa, meiner han, er at dette har endra presterolla og gir mindre tid til relasjonsbygging og det å ha «omsorg for hvert enkelt menneske», slik det står i ordinasjonslovnaden. (Øyvind, -14) Gerd ser det som utfordrande å vera ein del av ein stor stab: «Bare det å være en stor stab tar mye tid. Det går mye tid til møter og sånne ting.» Vetle nyanserer biletet noko og seier seg samd i at samarbeidsrelasjonar har auka, men «på en annen side kan du si disse tiltakene som handler om gudstjeneste ville jeg vært på uansett.»

Prestane ønskjer å vera med i *det faglege samarbeidet om og vidareutvikling av trosopplæringa*. «Når det gjelder utviklingen av trosopplæring i menigheten, tenker jeg det er kjempeviktig at soknepresten mener noe om det, fordi hvis ikke vi utvikler trosopplæringen vår, kommer vi ikke videre heller.» (Gerd) Når det gjeld evaluering av tiltak, rapporterer fleire om ein pågåande samtale med dei undervisningstilsette. (Arild, Gerd)

Når vi jobber sammen, så blir det noe mer enn at vi er tre stykker som jobber med samme sak. At det kan skape noe nytt. At det er viktig at vi samarbeider om det. Ikke fordi at den ene nødvendigvis tror den er bedre enn den andre, men når vi er sammen, kan vi nå fram til noe nytt. (Gerd)

Øyvind etterlyser meir «ordentlige samlinger rundt spørsmålet: Hva er vår plan nå? Er planen i samsvar med det vi egentlig mener vi vil oppnå? Og ønsker? Hva fungerer ikke og hva er det viktigste barn og deres familier skal sitte igjen med etter møtet med kirken?» Han meiner det er svært naturleg at sokneprest skal vera med på slike samlingar, men er likevel ambivalent fordi han opplever at presterolla gjennom

Trosopplæringsreformen er den største forandringsagenten i presterollen

trusopplæringsreform, gudstenestereform og prostereform er blitt overbelasta i forhold til kva ho var før. Vidare seier han at «hvis vi hadde hatt et mer strukturert samarbeid rundt den totale trosformidlingen i menigheten, så ville jeg hatt mer å tilføre». Då tenkjer han på kreative prosessar og ønskjer ikkje å involvera seg i administrasjon og skrivning. Sjølv om Øyvind meiner at trusopplæringa har gått seg til, opplever han likevel at han står i ei spenning.

Prestane i vårt materiale er samstemte på viktigheten av å *la andre medarbeidarar koma til syne*. Det er ikkje snakk om å nedskriva den symbolbetydninga presten har, men heller løfta opp andre: «Det skal være like gjevt med andre, for vi gjør det sammen.» (Vetle) Kanskje kan våre informantar hevda dette så sterkt fordi dei opplever å bli respekterte av dei andre i staben? Arild seier: «Jeg ser ingen rangordensproblematikk i det. Jeg tenker det er mer med respekt for hverandre at du har behov for å vite hva jeg gjør, jeg har behov for å vite hva du vil.» Då slepp dei å konkurrera med kateket om rolla, men kan delta som prest. Dei vil ikkje vera ein kva som helst ressurs i eit tiltak. (Arild)

Arild, som nå er i det soknet med minst aktivitet og færrest stillingsressursar, er klar over at han kan ta mykje plass. Det hender at han må spørja seg sjølv om det blei vel mykje han sjølv og om han burde ha involvert fleire. Kanskje på bakgrunn av dette seier han:

Jeg synes ikke problemet er at presten har for liten posisjon i menighetslivet, og aller minst i (stedsnavn)-bispedømme. Jeg synes vi dominerer altfor mye. Vi har lite formell makt og dessverre alt for mye innflytelse. [...] Jeg ser at litt yngre prester i eh i mitt bispedømme kan være vel opptatt av at 'det er jeg som er presten altså'. Det var litt slemt sagt. Profesjonsmarkering. Og jeg synes det er helt unødvendig. (Arild)

Dei kjenner likevel til at andre prestar kan oppleva å bli haldne utanfor i trusopplæringsarbeidet, utan at dei sjølv har noko erfaring med det. «Det er en del prester som føler seg parkert, har jeg skjönt. Men det handler om å ta rollen sin og ta plass uten å kjøre over andre.» (Vetle)

At det òg kan oppstå konflikter i samarbeidet mellom dei tilsette, legg dei heller ikkje skjul på. Det kan gå på konkurranse med trusopplæringsmedarbeidar om rolla (Arild), det at tiltak blir sette i verk i lokalkyrkjelyden utan at det har blitt drøfta skikkeleg i staben (Ola, -15), eller usemje om kva status den lokale trusopplæringsplanen skal ha. (Øyvind, -15) I nokre av desse tilfella har sokneprest måtta gripa inn for å vera «brannslukkar» slik at trusopplæringsarbeidet ikkje skulle bli altfor skadelidande. (Øyvind, -15)

Det er uklart kva rolle presten skal ha i *tilsetjing av undervisningsmedarbeidarar* i kyrkjelyden. Sidan fleire av informantane nokre gonger har vore inviterte inn i tilsetjingsprosessar av medarbeidarar, synest det som dette er avhengig av haldninga til kyrkjeverje, men dette er eit felt der prestane uttrykkjer behov for å kunna påverka i sterkare grad. Fleire har opplevd å bli haldne utanfor slike prosessar. Årsakene til ønsket frå prestane er at den administrative linja ikkje alltid har tilstrekkeleg teologisk og

Trosopplæringsreformen er den største forandringsagenten i presterollen

kyrkjefagleg kompetanse (Øyvind), eller det blir grunngeve med presten sitt åndelege leiaransvar ut frå tenesteordninga. «Av og til har jeg lyst til å si at veldig mange prester har en eller annen form for, eller sokneprester har en form for overordnet ansvar og burde sånn sett få være med.» (Gerd)

Avsluttande diskusjon

Me vil ved hjelp av rolleteori kort diskutera tre hovudfunn frå analysen: For det første, at prestane meiner at arbeidstidsreglementet ikkje ser ut til å ha påverka deltakinga deira i trusopplæringa negativt, samtidig som auka arbeid synest å skapa frustrasjonar knytt til dei regulære presteoppgåvene. For det andre, at prestane ønskjer å bidra inn i trusopplæringa, men då *som prestar* som opplever seg sjølve som leiarar, og, for det tredje, korleis gudstenester med innslag av trusopplæring både blir opplevd som «diamant» og skaper frustrasjonar. I alle funna ser me forhandling, ikkje ulikt det Timmann Mjaaland peikar på når sokneprestar arbeider med reformer: Verb som går igjen hos alle informantane hennar er balansera, navigera og fasilitera (Mjaaland, 2019, s. 68).

Arbeidstidsreglementet

Arbeidstidsreglementet for prestar er ei konstituerande forventning som avgrensar og strukturerer kvardagen deira. Tidlegare forskning har vist at prestar har stor arbeidsmengd og eit omfattande ansvar (Høeg & Gresaker, 2009; Sirris, 2016). Funnt i vårt empiriske materiale frå 2014-15 tyder på at sjølv om prestane ønskte å delta i trusopplæringa og meinte det var ei «må»-oppgåve, så var dei redde for kva innføringa av arbeidstid ville bety for deltakinga deira i trusopplæringa. Me har ikkje lagt opp til komparasjon mellom dei to materialtypene, men me konstaterer at det er ei markant endring frå 2014-15 til 2019. Ut frå både forskning og funn i det tidlege materialet overraska det oss at prestane i 2019-materialet hevdar at arbeidstidsreglementet ikkje synest å hindra deltaking i trusopplæringa. Snarare ser det ut for at arbeidstidsreglementet har hjelpt dei å prioritera dei viktigaste oppgåvene. Kanskje overgangen frå prosjekt til driftsfase har vore positivt for presten si rolle i trusopplæringa. Tidsaspektet kan òg ha spela positivt inn: dei meiner at trusopplæringa har gått seg til. Funna våre tyder på at prestane me intervjuar er i stand til å navigera i spennet mellom konstituerande og strategiske forventningar når det gjeld arbeidstid.¹⁰

Forholdet til andre presteoppgåver er likevel ikkje utan frustrasjonar. Særleg kjem det til syne viss prost gir uklare signal om å prioritera av trusopplæringa ut frå det ein har tid til. Me tolkar våre informantar slik at dei ville yta motstand dersom prosten meinte at trusopplæring ikkje skulle prioriterast, slik det blir antyda om ein prost i *Vår trosopplæring* (Sandsmark & Holmqvist, 2018, s. 73). Som med andre oppgåver må presten si deltaking i trusopplæringa vera avklara på førehand, både kva tiltak dei skal delta i og kor mykje tid dei skal bruka på det, slik at dette kjem med i arbeidsplanen

¹⁰ Sjølv om prestane i vårt materiale meiner at arbeidstidsreglementet ikkje har påverka rolla deira negativt, ser me her behov for meir forskning som kanskje kan visa at dette likevel er meir samansett.

på vanleg måte. Avklaring av prestar si deltaking i trusopplæringa kan vera ein viktig implikasjon for vidare praksis.

Eit anna frustrasjonsmoment er at trusopplæringa har medført fleire samarbeidsrelasjonar, noko som også er tidkrevjande (Sirris, 2016, s. 78, 84, 87). Sjølv om relasjonsarbeid helst blir opplevd positivt, skaper det rollekonflikter i forhold til andre oppgåver i ordinasjonslovnaden, som då må utelatast. Ein kan òg sjå ei viss rolleoverbelastning når éin av prestane seier at han kunne ha bidratt meir i utviklinga av trusopplæringa, men at han er ambivalent til å foreslå fleire samarbeidsmøte sidan det vil føra til meirarbeid. Me får her illustrert den rollekonflikta prestar kjenner på ved at dei har motstridande forventningar til eiga rolle i trusopplæringa. Dei opplever å stå i spenn, kanskje òg i spenning, mellom dei konstituerande og strategiske forventningane til rolla si.

Deltaking i trusopplæringa som prest

Prestane ser si deltaking i trusopplæringa som viktig og prioriterer denne. Likevel kjem det fram at dei ikkje ønskjer å vera ein kva som helst ressurs. Dei vil delta som prest. Kva betyr denne understrekinga, og korleis kan den tolkast? Det synest å peika på at prestane har ein tydeleg profesjonsidentitet, som dei òg gjer gjeldande i trusopplæringa. Det understreker dei konstituerande forventningane prestane ønskjer å verkeleggjera. Sandsmark og Holmqvist har vist at forskjellane i profesjonsidentitet skaper utfordringar i staben (Sandsmark & Holmqvist, 2018, s. 56-63). Indirekte kjem dette til syne i vårt materiale ved at ein av prestane hevdar at særleg yngre prestar kan vera opptatt av eigen posisjon og kallar det profesjonsmarkering. Han meiner prestane dominerer for mykje, seg sjølv inkludert. Ein annan prest uttaler at det er prestane som har best kompetanse på både kva ein bør formidla innan tru og korleis dette bør gjerast, sjølv om kyrkjelyden har kateket. I eit interesse- og konfliktperspektiv på forholdet mellom profesjonane kan dette tolkast som ein kyrkjeleg profesjonskamp, der prestane posisjonere seg i forhold til andre profesjonar i staben (Fretheim, 2014, s. 48-49; Mjaaland, 2019, s. 69). Eit komplementært og gjensidig utfyllande perspektiv som synleggjer eit konstruktivt samarbeid der barna er i fokus og ikkje profesjonen, finn me i materialet når prestane legg vinn på å støtta opp om det kateket har lagt opp til og i ønsket om at dei andre medarbeidarane skal koma til syne (Fretheim, 2014, s. 48-49). Ein implikasjon for praksis kan vera at prestar bør utfordrast på korleis profesjonsidentiteten deira påverkar samarbeidet med andre i staben og frivillige.

Sjølv om det er nedfelt i strukturen at det er kateket som leier undervisningstenesta i kyrkjelyden, synest det likevel som særleg ei av prestane ser seg sjølv som ein overordna leiar. Ho ville ha gripe inn dersom noko ved trusopplæringa ikkje hang saman med resten av kyrkjelyden sitt arbeid, og ho seier at det ligg på henne at trusopplæringsplanen blir halden. Ho grunnjev synet sitt ved å vektleggja element i dei konstituerande forventningane, nemleg tenesteordninga, som snakkar om presten sitt pastorale leiaransvar og åndelege leiing. Det ser altså ut som det åndelege leiarskapet trumfar strukturen. Her kjem ei tydeleg spenning til syne. Presten erkjenner at ho ikkje har arbeidsgjevaransvar overfor dei andre profesjonane i staben. Likevel ser ho på seg sjølv

Trosopplæringsreformen er den største forandringsagenten i presterollen

som åndeleg leiar. Ein ser her at hennar tolking av konstituerande trekk ved rolla gjer det mogleg å sjå seg sjølv som leiar og på den måten skaffa seg eit handlingsrom, noko som klart kan føra til interne konflikter. Her er ikkje rom for ei nærare drøfting av presten si leiarrolle,¹¹ men me har empirisk vist spenningane som presten opplever mellom konstituerande forventningar og ei tolking av kva det kan bety for den strategiske utøvinga av presterolla i trusopplæringa.

Gudstenestearbeid

Gudstenesta har vist seg å vera «diamanten» i trusopplæringa, uttaler ein av prestane. Trusopplæringa vart ikkje, slik han frykta, berre klubbar og aktivitetar som gjekk på sida av prest og gudsteneste. Gjennom samarbeid om gudstenesta opplever dei å bli trekte inn i sentrum av trusopplæringa. Materialet viser likevel at barna sitt inntog i gudstenesta har klare utfordringar. Gudstenesta må vera gjenkjenneleg og ikkje i barnefestivalstilen. Gudstenesta skal ikkje vera ein stad å visa fram barna, og forkynninga må ikkje berre bli retta til barn. Ein av prestane bruker uttrykket «gisselrolle» i samband med gudstenesta. Han må til tider vera med på noko han eigentleg ikkje kan stå inne for. I lys av dei konstituerande forventningane som seier at han er gudstenesteleiar, skaper det frustrasjon og er eit trugsmål mot rolla hans. Den største utfordringa for presterolla synest likevel å vera ekstraarbeidet med å involvera barn og stab i gudstenesta. Det oppstår ei rollekonflikt når prestane opplever at gudstenestene blir så arbeidskrevjande at ordinasjonslovnaden sine ord om å «dra omsorg for hvert enkelt menneske» og å «forkynne Guds ord klart og rent» ikkje får nok tid og merksemd. Det kjennest som eit trugsmål mot presterolla når presten berre delvis er prest, men må vera produsent og konferansier i tillegg. I Klevmoen si analyse av hennar empiriske materiale blir samarbeidet om gudstenesta opplevd meir harmonisk. Dei forskjellige profesjonane utfyller kvarandre og opplever eiga rolle som ivaretatt. Likevel finst det hint om gnisningar, og det blir sjeldan snakka om forventningar til kvarandre sine rollar i stabssamanheng (Klevmoen, 2016, s. 49-52). Vårt materiale gir tydelegare uttrykk for rollekonflikt og motstridande forventningar.

Me ønskjer velkomen vidare forskning på presterolle og samhandling mellom prestar og undervisningsmedarbeidarar i trusopplæringa, gjerne med eit meir omfattande empirisk materiale. Me vil særleg peika på nye studiar som kan utfordra våre funn når det gjeld kva konsekvensar arbeidstidsreglementet har fått for prestedeltakinga i trusopplæringa. Ei svakheit med denne studien er at me har fokusert på prestane sine intensjonar og erfaringar og har avgrensa oss frå korleis dette ser ut i praksis i den kyrkjelege kvardagen. Artikkelen gir likevel eit empirisk bidrag til korleis eit utval prestar erfarer rolla si i trusopplæringa.

---

11 Jf note 8. I norsk samanheng har mellom andre Gjerp, Grevbo og Saxegaard konkretisert forventningane til presten som pastoral leiar. Gjerp brukar hyrdemetaforen (Gjerp, 1997). Grevbo snakkar om presten som fortolkande vegleiar (Grevbo, 2000), medan Saxegaard fokuserer på presten som symbolsk, samhandlande og strategisk leiar (Saxegaard, 2009). I avhandlinga skildrar Saxegaard empirisk korleis presten tar ansvar utan eigentleg å ha dette, og korleis presten forhandlar i og mellom aktivitetar og slik bidrar til å skapa samanheng (Saxegaard, 2017, s. 189, 200-201).

Studien har vist at prestane ønskjer å bidra i trusopplæringa og ser henne som ein viktig del av den totale kyrkjelydsutviklinga. Prestane vil vera med å vidareutvikla trusopplæringa og ønskjer å ta ansvar for teologisk utvikling. I eit lengdeperspektiv hevdar prestane i vårt materiale at deira deltaking i trusopplæringa har gått seg til. Dette lovar godt for prestane si vidare involvering.

Det finst likevel fleire område som krev eit medvite arbeid for at samarbeidet om trusopplæringa skal halda fram i eit konstruktivt spor, og som særleg er bidrag til praksisfeltet: klare avtalar om kva prestebidraget skal bestå i, vidare refleksjon over korleis profesjonsidentiteten spelar inn i samarbeidet, klargjering av korleis auka tal av samarbeidsrelasjonar skal stå i høve til andre presteoppgåver og korleis ein kan møte rollekonflikt og motstridande forventningar i samarbeidet om gudstenester med innslag av trusopplæring.

Ein av prestane påstod at trusopplæringsreforma var den største forandringsagenten i presterolla. Trusopplæringa blir opplevd som avgjerande viktig for kyrkja. Samstundes har artikkelen vist frustrasjonar, rollekonflikt og motstridande forventningar i prestar si forhandling mellom konstituerande og strategiske forventningar.

Litteratur

- Askeland, H. (1998). *Ledere og lederroller: om ledelse og lederroller i den lokale kirke* (Vol. nr 7). Trondheim: Tapir.
- Austnaberg, H. (2017). «Alle støttar trusopplæringa.» Tverrfagleg samarbeid mellom prestar og undervisningstilsette i utvikling av trusopplæringa. *Prismet*, 68(3), 211-229.
- Barne- og familiedepartementet. (2005, 2019-05-03). Tjenesteordning og kvalifikasjonskrav for kateketer. Hentet fra <https://lovdata.no/dokument/SF/forskrift/2004-11-20-1894>.
- Barne- og familiedepartementet. (2016). Tjenesteordning for menighetsprester. Hentet frå <https://lovdata.no/dokument/INS/forskrift/2016-04-11-1814>.
- Biddle, B. J. (2020, 12. mars). Role Theory. Hentet fra <https://www.encyclopedia.com/social-sciences-and-law/sociology-and-social-reform/sociology-general-terms-and-concepts/role-theory#3404400313>.
- Botvar, P. K., Brottveit, Å., Hoel, N., Haakedal, E., & Schmidt, U. (2015). *Avsluttet reform eller fortsatt læring og utvikling? Trosopplæring som arbeidsform i menighetene* (Vol. 2015:1). Oslo: KIFO, Institutt for kirke-, religions- og livssynsforskning.
- Brante, T. (2008). Rolleteori. I O. Korsnes (red.), *Sosiologisk leksikon* (2 utg., 258). Oslo: Universitetsforlaget.
- Callero, P. L. (2020, 12. mars). Role Theory. Hentet fra <https://www.encyclopedia.com/social-sciences-and-law/sociology-and-social-reform/sociology-general-terms-and-concepts/role-theory#3404400313>.
- Den Norske kirke. (1992). *Gudstjenestebok for Den Norske kirke 2: Kirkelige handlinger* (Vol. 2). Oslo: Verbum.
- Fretheim, K. (red.) (2014). *Ansatte og frivillige. Endringer i Den norske kirke* (Vol. 3). Oslo: IKO-forlaget.
- Gjerp, D. (1997). Sokneprest, ledelse og samarbeid – lokalt. Om hyrdetjenesten under delt arbeidsgiveransvar. *Inter Collegas*, 29.
- Grevbo, T. J. S. (2000). Pastoral lederskap - en teologisk og kirkelig nødvendighet. Noen pastoralteologiske perspektiver. I M. Huse (red.), *Prest og ledelse* (29-43). Oslo: Verbum.
- Grimstad, M. H. S. (2015). Tverrprofesjonelt samarbeid mellom de fire vigslede tjenestene. En empirisk studie om mulighetene og utfordringene med tverrprofesjonelt samarbeid mellom de fire vigslede tjenestene kantor, diakon, prest og kateket i Den norske kirke på menighetsnivå. (Master i diakoni), VID vitenskapelige høyskole, Oslo.
- Horsfjord, H., Sørensen, T., Heiene, G., Leganger-Krogstad, H., & Holmqvist, M. (2015). *Kompetanse, utdanning og motivasjon: en kartlegging av undervisningstjenesten i Den norske kirke* (Vol. 1:2015). Oslo: Det teologiske menighetsfakultet.
- Høeg, I. M., & Gresaker, A. K. (2009). *Prest i Den norske kirke: en rapport om presters arbeidsforhold* (Vol. nr 5/2009). Oslo: Stiftelsen Kirkeforskning.

Trosopplæringsreformen er den største forandringsagenten i presterollen

- Kessel, T. B., Austnaberg, H., & Mestad, K. M. E. (2021). Presterollen i trosopplæringen i Den norske kirke. Forventninger fra undervisningsmedarbeidere og menighetsrådsledere. *Tidsskrift for Praktisk Teologi*, 38(1), 53-69.
- Kirkerådet. (2010). Gud gir - vi deler. Plan for trosopplæring i Den norske kirke. Oslo: Den norske kirke.
- Klevmoen, B. K. (2016). Jeg skinner når du skinner. En empirisk undersøkelse om tverrfaglig samarbeid i stab og gudstjenesten i trosopplæringen i Den norske kirke. (Master i diakoni), VID vitenskapelige høyskole, Oslo.
- Mjaaland, A. T. (2019). Kall og autoritet. En studie av soknepresters autoritet i endringsprosesser. *Tidsskrift for Praktisk Teologi*, 36(1), 62-73.
- Mosdøl, H. O. (2015). Presterollen i lys av gudstjenestereformen - et læringsteoretisk perspektiv. I A. H. Balsnes, S. Christensen, J. T. Christoffersen, & H. O. Mosdøl (red.), *Gudstjeneste à la carte. Liturgireformen i Den norske kirke* (266-282). Oslo: Verbum Akademisk.
- Reite, I. C. (2014). *Between settling and unsettling in a changing knowledge society: the professional learning trajectories of pastors. An ethnographic study of the professional learning of pastors in the Church of Norway*. (PhD), MF Norwegian School of Theology, Oslo.
- Sandsmark, A., & Holmqvist, M. (2018). *Vår trosopplæring? Stab, samarbeid og trosopplæring* (MF-rapport 3:2018). Hentet fra https://www.mf.no/sites/mf/files/users/Dokumenter/Forskning/Trosopplaring/var_trosopplaring_-_endelig_versjon.pdf.
- Saxegaard, F. (2009). Presten som symboliserende, strategisk og samhandlende leder. En modell for sokneprestens lederskap i folkekirken. *Halvårsskrift for Praktisk Teologi*, 26(2), 17-28.
- Saxegaard, F. (2017). *Realizing church. Parish pastors as contributors to leadership in congregations*. (PhD), MF Norwegian School of Theology, Oslo.
- Schmidt, U. (2012). Stillinger, kompetanse, samarbeid: om samarbeid og tverrfaglighet mellom stillingstyper og fagområder i trosopplæringsreformen (Vol. 2012:2). Oslo: KIFO Stiftelsen kirkeforskning.
- Sirris, S. (2016). Arbeidsdager mellom profesjon, ledelse og organisasjon - soknepresters tidsbruk og aktivitetsmønstre. *Teologisk Tidsskrift*, (1), 60-88.
- Swinton, J., & Mowat, H. (2016). *Practical theology and qualitative research* (2. utg.). London: SCM Press.
- Yodanis, C. L. (2020, 1. mars). Role Theory. Hentet fra <https://www.encyclopedia.com/social-sciences-and-law/sociology-and-social-reform/sociology-general-terms-and-concepts/role-theory#3404400313>.